

‘A mans best friend’: hoe laat je een huisdier goed verzorgd achter?

Mw. mr. M.G. Hees

De gemiddelde Nederlander is nog nooit zo vermogend geweest als nu. Wie verkrijgt de vergaarde rijkdommen na overlijden? Al snel gaan de gedachten uit naar de woning, de banktegoeden en de effectenportefeuille. Maar zit het met ‘A mans best friend’? Mr. Marjolein Hees bespreekt de mogelijkheden.

Een huisdier, liefkozend een ‘gezelschapsdier’ genoemd, wordt vaak gezien als onderdeel van de familie, een volwaardig gezinslid. Hiermee bedoel ik niet alleen hond Lulu, maar ook poes Kitty, paard Bas en zelfs goudvis Jos. Een dier met wie de eigenaar in nauw contact staat en waarbij er sprake is van een relatie die zich kenmerkt door affectie, loyaliteit, vriendschap en liefde. Menig trotse eigenaar zal zijn of haar huisdier het meest waardevolle bezit noemen, en zelfs verkiezen boven het spreekwoordelijke goud en zilver. De hond – maar vult u gerust enig ander dier in – wordt niet voor niets ‘A Mans Best Friend’ genoemd. In een uiterste wil kunt u van alles regelen met betrekking tot het genoemde goud en zilver. Maar hoe zit dat met het huisdier? In dit artikel bespreek ik de mogelijkheden naar Nederlands recht.

De juridische status van een dier

In februari van dit jaar prijkte deze kop in de krant: ‘Deze Amerikaanse hond erft miljoenen van zijn overleden baasje’

De hond in kwestie was genaamd Lulu. In Amerika hebben honden en katten – goudvis Jos valt dus buiten de boot – dezelfde status als mensen. Als mensen kunnen erven, kunnen honden en katten dat dus ook. In Nederland ligt dat anders.

In Nederland kunnen alleen personen erven.¹ En onder personen verstaan wij enerzijds natuurlijke personen: ‘een mens in juridische zin, als iemand die drager van rechten en verplichtingen kan zijn.’² En anderzijds een

Marjolein Hees is advocaat en partner bij Banning Advocaten

rechtspersoon, zowel privaats- als publiekrechtelijk⁴, die gelijk staat met een natuurlijk persoon.⁵ Een dier valt hier niet onder.

Een dier is dus geen persoon. Wat is het dan wel? Tot 1 januari 2013 waren dieren zaken. Sinds de invoering van de Wet Dieren⁶ is dat veranderd. Dieren zijn geen zaken meer.⁷ Dieren hebben een eigen, intrinsieke, waarde, en zijn wezens met gevoel.⁸ Toekenning van die intrinsieke waarde dwingt tot zorgvuldige omgang met dieren en tot bescherming van het dier. Daarmee is de positie van het dier als rechtsobject versterkt.⁹ Hierin schuilt een zorgplicht voor de mens ten opzichte van dieren. Dit komt vooral tot uiting in bijvoorbeeld het verbod op dierenmishandeling en het verbod op dierengevechten.

In de literatuur¹⁰ wordt de 'nieuw' verworven status van dieren toch veelal gezien als symboolwetgeving¹¹. In de eerste plaats omdat het dier reeds voor de invoering van de Wet Dieren bescherming genoot. Voorbeelden als artikel 350 lid 2 Sr en artikel 13 Ffw passeren dan de revue. Maar ook artikel 5:1 lid 2 BW. Het uitgangspunt is dat een eigenaar vrij is in het gebruik van zijn zaak, dus ook van zijn dier. Echter die vrijheid wordt in hetzelfde lid beperkt: 'het gebruik mag niet in strijd zijn met rechten van anderen en de op de wettelijke voorschriften en regels van ongeschreven recht gegronde beperkingen'. Een treffend voorbeeld gaven Tuil en Dijkshoorn¹²: 'De eigenaar mag van zijn piano gebruikmaken door ermee een open haard te maken. Dieren mogen hier echter niet voor worden gebruikt.' En in de tweede plaats omdat de Wet Dieren de bepalingen met betrekking tot zaken op dieren van toepassing verklaart.¹³ Een dier is dan weliswaar in naam geen zaak meer, maar wordt wel als zodanig, in de juridische betekenis van het woord, behandeld. Er is louter sprake van een 'principiële ontzakelijking van dieren', aldus Snijders.¹⁴

Bepalingen met betrekking op zaken zijn op dieren van toepassing

Dieren zijn dus geen zaken. Maar de bepalingen met betrekking tot zaken zijn wél op dieren van toepassing.

Wat betekent dit? Zaken zijn stoffelijke objecten voor menselijk beheer vatbaar¹⁵ en hebben een zekere waarde voor de mens.¹⁶ Een dier is dus vatbaar voor bezit, en daarmee dus ook voor eigendom. En de eigenaar van een zaak heeft het recht daarover te beschikken, zij het (zie hiervoor) binnen de grenzen van artikel 5:1 lid 2 BW. Zo kan de eigenaar het dier verkopen, maar hij kan ook over het dier beschikken door het maken van een uiterste wilsbeschikking.

Dieren zijn geen zaken. Maar de bepalingen van zaken zijn wél op dieren van toepassing.

Uiterste wilsbeschikking

Uiterste wilsbeschikkingen kunnen worden onderscheiden in erfstellingen, legaten, testamentaire lasten, stichtingen, makingen onder tijdsbepalingen en – onder voorwaarden, executele en testamentair bewind.¹⁷ In dit artikel beperk ik mij tot deze drie soorten:

1. Erfstellingen;
2. Legaten;
3. Lasten.

Erfstelling

In een erfstelling wijst de testateur één of meer personen aan wie hij zijn gehele nalatenschap of een aandeel daarin – breukdeel – nalaat. 'Ik benoem X tot mijn enig erfgenaam' is een voorbeeld van zo'n erfstelling. Hond Lulu is eigendom van de testateur en behoort daarmee tot zijn nalatenschap. Indachtig de saisine-regeling¹⁸ is X daarmee eigenaar geworden van hond Lulu. Deze variant vraagt om een nadere overdenking in het geval van twee of meer erfgenamen. Stel, de erfstelling luidt als volgt: 'Ik benoem X en Y tot mijn enig erfgenamen.'. Hond Lulu is, vanzelfsprekend, de liefste hond ter wereld en de twee erfgenamen in kwestie willen beiden hond Lulu toebedeeld krijgen. Samen komen zij niet tot een oplossing en de rechter moet er aan te pas komen in

De Tibetaanse mastiff
schijnt de duurste rashond
ter wereld te zijn

een verdelingsprocedure om te bepalen wie hond Lulu verkrijgt. Wat zijn de overweging van de rechter in zo'n geval? De jurisprudentie laat een wisselend beeld zien: de belangen van het dier¹⁹ worden niet altijd betrokken in de overweging.²⁰ Een dergelijke strijd om hond Lulu kan worden voorkomen als de testateur zelf beslist wie de nieuwe baas wordt van hond Lulu. En dan gaan de gedachten al snel uit naar het maken van een legaat of (pre)legaat (lees: legaat voorafgaand aan een erfstelling aan een erfgenaam).

Legaat

Een legaat onderscheidt zich van een erfstelling door een vorderingsrecht toe te kenen aan de legataris.²¹ 'Ik legateer aan X mijn hond Lulu' is zo'n voorbeeld. Dit betekent dat X een recht heeft verworven op verkrijging van hond Lulu en dat de erfgenamen van de testateur afdwingbaar verplicht zijn tot eigendomsoverdracht en afgifte/levering van hond Lulu.²²

Last

Tot slot de last. Met een last legt de testateur een verplichting op aan de gezamenlijke erfgenamen of één specifieke erfgenaam of legataris (of zelfs een executeur). 'Ik legateer aan X mijn hond Lulu onder de last [lees: specifieke verplichting]'.

Een last – maar dat geldt zo net goed voor een erfstelling of legaat – kan door de verkrijger als onwenselijk worden gezien. In dat geval kan de verkrijger vanzelfsprekend de erfstelling en het legaat, inclusief de opgelegde last, verwerpen.

Huisdierentestament of huisdierenclausule

In het notariaat worden de hiervoor genoemde uiterste wilsbeschikkingen voor een huisdier betiteld als "een huisdierentestament" of "de huisdierenclausule" in een uiterste wil.

Uiterste wil

Vormen

Uiterste wilsbeschikkingen moeten worden neergelegd in een uiterste wil. Grof gezegd kunnen vier vormen van uiterste willen worden onderscheiden:

1. Een notariële akte.²³ Anders gezegd: een testament. Dit spreekt voor zich en laat ik verder buiten beschouwing;
2. Een aan een notaris in bewaring gegeven onderhandse akte.²⁴ Let op, de onderhandse akte moet aan de nodige vereisten voldoen:
  - a. het moet worden ondertekend;
  - b. het is een getypt stuk, iedere pagina moet zijn genummerd en ondertekend;
  - c. het stuk moet aan de notaris worden overhandigd: open of gesloten;
  - d. de notaris moet van de bewaargeving een notariële akte opmaken en de akte inschrijven in het Centraal Testamentenregister;
  - e. de onderhandse akte berust onder de notaris. Ik laat dit verder buiten beschouwing; .
3. Een codicil²⁵. Zie hierna;
4. Een andere, meer “exotische”, uiterste wil zoals bijvoorbeeld een noodtestament.²⁶ In dit artikel laat ik dit verder buiten beschouwing.

Codicil

In een codicil – dat is een door de testateur geheel met de hand geschreven, gedagtekend en ondertekend stuk – kunnen uiterste wilsbeschikkingen worden vastgelegd die zijn beperkt tot het maken van een legaat. Zo’n legaat mag enkel zien op:

- kleren, lijfstoebehoren en bepaalde lijfssieraden;
- bepaalde tot de inboedel behorende zaken en boeken.

Kan een huisdier hieronder worden geschaard? Een gekke vraag wellicht en gevoelsmatig zeg ik ‘nee’. Of is hier toch iets meer over te zeggen?

Wat denkt u van papagaai Max die een in goudomrande kooi wordt gehouden in de woonkamer? Behoort papagaai Max tot de inboedel²⁷? Er zijn argumenten zowel voor als tegen te bedenken. Wellicht kan daarbij een rol spelen dat menig huisdier heden ten dage onder de inboedelverzekering kan worden meeverzekerd.

‘Lijfsbehoren’ is een zeer gedateerde term. Wat valt hieronder? In 1994 zijn Kraan²⁸ en Muijsson²⁹ hierover het debat met elkaar aangegaan. Kraan opperde het woord te vervangen door ‘goederen die tot het persoon-

lijk gebruik bestemd zijn. Muijsson gaf een meer specifieke invulling door onder de term te scharen zaken zoals “tasjes, (sport)schoenen, sleutelhangers, vulpenen, portemonnees, creditcardetui ’s, (dure) aanstekers, (dure) zonnebrillen, zakmessen, fitnessapparatuur, maar wellicht ook een walkman, laptop of draagbare telefoon?”. Met deze invulling in de hand zou een huisdier met kracht van argumenten kunnen worden geschaard onder de noemer van ‘lijfsbehoren’.

Menig huisdier valt tegenwoordig bij de inboedel mee te verzekeren

Kosten van verzorging

Hond Lulu brengt natuurlijk de nodige kosten van verzorging met zich mee. Denk aan voer, vachtverzorging, medische kosten en verzekeringen. Die kosten lopen al snel in de papieren. Degene die hond Lulu verkrijgt draagt die kosten. Dit kan de verkrijger mogelijk afschrikken, zeker als hond Lulu op leeftijd is of de nodige kwaaltjes heeft. Dat kan in het uiterste geval tot gevolg hebben dat de verkrijger besluit om de verkrijging niet te aanvaarden. Wie zorgt dan voor hond Lulu?

Er kan een regeling worden getroffen ter dekking van de kosten van hond Lulu. Denk aan het maken van een geldlegaat ten behoeve van dezelfde persoon die hond Lulu verkrijgt. Het is zeer aan te raden om aan zo ‘n legaat een last te verbinden, lees (zie hiervoor): daaraan een verplichting te verbinden. In het andere geval wordt het risico gelopen dat het geldlegaat wél wordt aanvaard en de verkrijging van hond Lulu niet. En dan is hond Lulu nog steeds niet onder de pannen. De last kan bijvoorbeeld inhouden de verplichting om hond Lulu op te nemen in het gezin en adequaat te verzorgen.

Zo’n verplichting, vervat in een last, is niet vrijblijvend van aard. Verrijking onder een last betekent dat de verkrijging plaatsvindt onder de ontbindende voor-

waarde van niet-uitvoering van de last.³⁰ Bij niet-uitvoering van de last kan de rechter op verzoek de verkrijging vervallen verklaren. Dat verzoek kan worden gedaan door een onmiddellijk bij de vervallenverklaring belanghebbende. Dat zou bijvoorbeeld Y kunnen zijn, die toch ook heel graag hond Lulu wil verkrijgen, en Y is de enig erfgenaam, terwijl hond Lulu onder de last van verzorging is gelegateerd aan X. Door vervallenverklaring van het legaat aan X, valt hond Lulu weer “in de boedel” en daartoe is Y gerechtigd.

Erfbelasting

Lulu is overigens van het ras de Tibetaanse mastiff. Dat is, zo heb ik mij laten vertellen, de duurste rashond ter wereld. De duurste Tibetaanse mastiff is verkocht aan een Chinese miljonair voor het luttele bedrag van \$ 2 miljoen Amerikaanse dollars. Degene die hond Lulu uit de nalatenschap verkrijgt zal dus wel het nodige aan erfbelasting moeten afrekenen, dat moge duidelijk zijn. Maar hoe zit dat met de last, de verplichting tot verzorging van hond Lulu? Zo'n kostbare, en overigens ook bijzonder grote hond (gemiddeld genomen 83 cm hoog en weegt ongeveer 72 kilo), zal niet goedkoop zijn in de verzorging. Mag voor de berekening van de erfbelasting de waarde van de last in mindering worden gebracht?

Om dat te kunnen bepalen is eerst van belang vast te stellen of de last tot verzorging van hond Lulu is te kwalificeren als persoonlijke – of onpersoonlijke last. Een last is persoonlijk als een ander persoon (door de uitvoering daarvan) wordt bevoordeeld. Een huisdier is, zoals hiervoor genoemd, geen persoon. De last tot verzorging van hond Lulu is dus een onpersoonlijke last. Onpersoonlijke lasten komen niet voor aftrek van de erfbelasting in aanmerking.³¹ Ondanks dat de Wet Dieren bepaalt dat dieren een eigen, intrinsieke, waarde hebben, en wezens zijn met gevoel – zie hiervoor – en hond Lulu in kwestie wel degelijk wordt bevoordeeld door (uitvoering van) de last, trekt de Belastingdienst hier een harde lijn. Dit betekent dat voor de heffing van de erfbelasting bepalend is de zogeheten objectieve waarde van het nagelaten huisdier zonder rekening te houden met de opgelegde last/verplichting.³²

Conclusie

Erfrechtelijk zijn er dus tal van mogelijkheden om ‘A Mans Best Friend’ na overlijden goed verzorgd achter te laten. Mijn advies is dan ook: laat de mogelijkheden die er zijn niet onbenut en zorg ervoor dat het met hond Lulu niet mis gaat na het overlijden. Of anders gezegd: ‘Zorg dat daar geen zwarte hond tussenkomt’.

Noten

1 Art. 4:115 BW.

2 Kakebeeke-van der Put en Neleman, *Compendium van het personen- en familierecht*, Deventer, 1978, hoofdstuk 7-8.

3 Art. 2:3 BW.

4 Art. 2:1 BW.

5 Art. 2:5 BW.

6 Stb 2012, 659.

7 Art. 3:2a lid 1 BW.

8 Art. 1:3 lid 1 en 2 Wet Dieren.

9 NJ 2018/300 r.o. 3.4.

10 NJB 2010, 857. NJB 2010, 858. NTBR 2010, 20.

11 M.C.G. Voogt, *Tijdschrift Relatierecht en Praktijk*, februari 2021, nummer 1. H.J. Snijders, NTBR 2010, 20. E. Cramer en J. Pot, NJB 2010, 858. M. Tuil en W. Dijkshoorn, NJB 2010, 587. Tjong Tjin Tai, NJB 2010/1789. J.E. Jansen, *RMThemis* 2011/5.

12 NJB 2010, 857.

13 Art. 3:2a lid 2 BW.

14 NTBR 2010, 20.

15 Art. 3:2 BW.

16 S.E. Bartels en A.I.M. van Mierlo, *Asser/Bartels & Van Mierlo*, 3-IV 2013/58.

17 Perrick, *Erfrecht en schenking*, Kluwer 2013, pag. 176

18 Art. 4:182 lid 1 BW.

19 Ruimte, verzorging, meest geleverde zorg, band met het dier.

20 Zie voor een overzicht M.C.G. Voogd, *Tijdschrift Relatierecht en Praktijk*, februari 2021, nummer 1.

21 Art. 4:117 lid 1 BW.

22 Art. 4:117 lid 2 BW.

23 Art. 4:94 BW.

24 Art. 4:94 jo 95 BW.

25 Art. 4:98 BW.

26 Art. 4:98 BW. Zie ook art. 4:99-107 BW.

27 Huisraad en tot stoffering van de woning.

28 C.A. Kraan, WPNR 1993/6115 en WPNR 1994/6125.

29 R.J. Muijsson, WPNR 1994/6125.

30 Art. 4:131 lid 1 BW

31 Art. 5 lid 2 Sw. Zie ook Hof 's-Gravenhage 10 mei 1974, BNB 1974/295.

32 Zie ook G.G.B. Boelens, AN nr. 161.